

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔ

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱՀԱԿՅԱՆԻ 80 ԱՄՅԱԿԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆԱՏԱՇՐՋԱՆ

2009 թ. դեկտեմբերի 22-ին ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտում տեղի ունեցավ գիտաժողով՝ նվիրված վաստակաշատ թուրքագետ, Արևելագիտության ինստիտուտի Թուրքիայի բաժնի երկարամյա վարիչ, պ.գ.դ., պրոֆեսոր *Ռուբեն Սահակյանի* 80-ամյակին:

Ինստիտուտի գիտաշխատողների ու մագիստրանտների, տարբեր բուհերի ուսանողների, Ռ. Սահակյանի հարազատների և ընկերների մասնակցությամբ կայացած նիստը բացեցին ՀՀ ԳԱԱ հումանիտար գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար *Վլադիմիր Բարխուդարյանը* և Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն *Ռուբեն Սաֆրաստյանը*:

Ռ. Սաֆրաստյանը «Ռ. Սահակյան. գնահատականի և հիշատակի խոսք» խորագրով ելույթում խոսեց ճանաչված թուրքագետի կատարած աշխատանքների մասին, ընդգծելով, որ դրանք ինքնատիպ են և արժեքավոր ու մնայուն հետք են թողել թուրքագիտության մեջ: Նրա գիտական հետազոտությունների կենտրոնում են եղել Թուրքիայի նորագույն շրջանի ներքին և արտաքին քաղաքականությունը, Հայկական հարցի պատմագրությունը, հայերի ցեղասպանության մասին թուրք, անգլիացի ու ֆրանսիացի հեղինակների աշխատությունների քննադատական վերլուծությունը: Ռ. Սաֆրաստյանի գնահատմամբ Ռ. Սահակյանը այն վտքրաթիվ գիտնականների թվին է պատկանում, որոնք 1960-ական թվականներին Հայկական հարցի և Հայոց ցեղասպանության շուրջ իրենց ուսումնասիրություններով շրջադարձային դեր խաղացին խորհրդահայ իրականության մեջ: 1963 թ. Ե. Սարգսյանի հետ համատեղ Ռ. Սահակյանը հրատարակեց «Հայ ժողովրդի նոր շրջանի պատմության նենգափոխությունը թուրք պատմագրության մեջ» աշխատությունը: Մեկ տարի անց էլ՝ 1964 թ., լույս տեսավ նրա «Մովետա-թուրքական հարաբեյությունների պատմության հակագիտական լուսաբանումը ժամանակակից թուրք պատմագրության մեջ» խորագրով գիրքը: Այս երկու աշխատություններում թուրքագետը քաղաքերծում է պատմության թուրք կեղծարարներին: Բացի այդ, Ռ. Սահակյանը Մ. Ներսիսյանի հետ

համատեղ կազմեց, վերջինիս խմբագրությամբ տպագրված «Հայերի ցեղասպանությունը Օսմանյան կայսրությունում» փաստաթղթերի և եռթերի ժողովածուն (1966 թ.): Հետագայում թուրքագետը մասնակցել է նաև Ջ. Կիրակոսյանի խմբագրությամբ լույս տեսած «Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում» ժողովածուի (1972 թ.) կազմակերպմանը: Գիտական մեծ արժեք է ներկայացնում հեղինակի՝ 1970 թ. հրատարակված «Ֆրանս-թուրքական հրարաբերությունները և Կիլիկիան 1918-1923 թթ.» մենագրությունը, որի ընդլայնված և նոր նյութերով հարստացված տարբերակը՝ ռուսերեն լեզվով, լույս է տեսել 1986 թ.: Իսկ 1990 թ. լույս տեսավ նրա «Ցեղասպանության պատմությունից» խորագիրը կրող հոդվածների ժողովածուն, որտեղ ի մի են բերված անխռն զիտնականի մի քանի տասնյակ տարիների նամակ, քրտնաջան, գիտական պրպտումների արդյունքները: Ամփոփելով իր խոսքը Արևելագիտության ինստիտուտի տնօրենը նշեց, որ Ռ. Սահակյանի հետազոտությունները ծանրակշիռ խոսք են Հայկական հարցի և ցեղասպանության ոլորտներում:

Այնուհետև Ռ. Սահակյանի հետ կապված իրենց հիշողությունները պատմեցին նրա տիկինը՝ *Վալենտինա Դմիտրևնա, Արևելագիտության ինստիտուտի Իրանի բաժնի վարիչ, պ. գ. դ. Վահան Բայրուդյանը, Թուրքիայի բաժնի գիտաշխատող Անուշ Հովհաննիսյանը, Ռ. Սահակյանի ասպիրանտ, ներկայումս՝ ԵՊՀ գիտքարտուղար, պ. գ. թ. Վահրամ Պետրոսյանը և ուրիշներ:*

Նրան հաջորդեց գիտաժողովի գիտական մասը: Լսվեցին Թուրքիայի պատմության նոր և նորագույն շրջանի հիմնահարցերին վերաբերող մի շարք զեկուցումներ: Առաջին զեկուցողը Ա. Հովհաննիսյանն (ՀՀ ԳԱԱ ԱԲ) էր՝ «Արեւելյան լեզիներ և Ֆրանսիայի քաղաքականությունը (թուրքական նոր հրապարակումների լույսի եերքը)» թեմայով: Նա, հիմնվելով թուրքական վերջին տարիների հրապարակումների վրա, խոսեց 1917 թ. ֆրանսիական զորքերի կազմում ստեղծված հայկական կամավորական զորագունդի՝ Արեւելյան լեզեռնի ռազմական գործունեությունների մասին: Ուշագրավ էր Վ. Պետրոսյանի (ԵՊՀ) «Իրաքյան Քուրդիստանի ինքնավարությունը Թուրքիայի արտաքին քաղաքականության համատեքստում» խորագիրով ելույթը, որում նա

անդրադարձավ Իրաքյան վերջին պատերազմից հետո տարածաշրջանում ստեղծված իրավիճակին: Թուրքիայի բաժնի երիտասարդ գիտաշխատող *Կ. Շիրոյանը* (ՀՀ ԳԱԱ ԱԻ)՝ իր զեկուցման մեջ վերլուծեց Թուրք տարեգիր Ահմեդ Ջեդեթ փաշայի «Մա'րուգաթ» աշխատությանում 19-րդ դարում Կիլիկիայում անցկացված բարեփոխումների վերաբերյալ առկա գրառումները: Իսկ Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո մեծ տերությունների և Թուրքիայի միջև «Օսմանյան պարտքի» խնդրի շուրջ ընթացած բանակցությունների մասին խոսեց *Ա. Մարտիրոսյանը* (ՀՊՄՀ): *Ք. Մելքոնյանը* (ՀՀ ԳԱԱ ԱԻ) իր խոսքում անդրադարձավ 1945-1948 թթ հայկական հողային պահանջատիրության խնդրին վերաբերող Մեծ Բրիտանիայի Արտաքին գործերի նախարարության արխիվային փաստաթղթերին:

Ռուբեն Ասեհյանի 80-ամյակին նվիրված զիտաժողովի նյութերը ընդգրկվել են Արևելագիտության ինստիտուտում հրատարակվող ժողովածուներում՝ «Թյուրքագիտական և օսմանագիտական նետագոտություններ» (հատոր 7-րդ), «Մերձավոր և Միջին արևելքի երկրներ» (հատոր 28-րդ), «Մերձավոր Արևելք» (հատոր 7-րդ):

ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ ՔՐԻՍՏԻՆԵ